

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра методів соціологічних досліджень

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи
професор Олександр ГОЛОВКО

“” 2022 р

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Методи збору соціологічної інформації»

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

спеціальність 052 - Політологія

освітня програма «Політичні технології та аналіз політики»

вид дисципліни обов'язкова

факультет соціологічний

2022 / 2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету. Протокол №9 від 29 серпня 2022 р.

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Кізілов О. І., кандидат соціологічних наук, доцент, завідувач кафедри методів соціологічних досліджень

Кузіна І. І., доцент кафедри методів соціологічних досліджень соціологічного факультету

Програму схвалено на засіданні кафедри методів соціологічних досліджень
Протокол №5 від 20 червня 2022 р.

Завідувач кафедри методів
соціологічних досліджень

Олександр Кізілов

Програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми
Політичні технології та аналіз політики

Гарант освітньої програми
«Політичні технології та
аналіз політики»

Тетяна Комарова

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету.
Протокол №10 від 21 червня 2022 р.

Голова методичної комісії

Юлія Сорока

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Методи збору соціологічної інформації» складена відповідно до рівня вищої освіти підготовки студентів — перший (бакалаврський), з спеціальності 052 — Політологія, освітньої програми — «Політичні технології та аналіз політики».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методи і процедури збору первинної соціологічної інформації в соціологічному дослідженні.

Програма навчальної дисципліни складається з **16 тем**.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1 Метою викладання навчальної дисципліни «Методи збору соціологічної інформації» є висвітлення та опанування студентами методів збору первинної соціологічної інформації в соціологічному дослідженні.

1.2 Основними завданнями вивчення дисципліни «Методи збору соціологічної інформації» є 1) формування у студентів уявлення про місце методів збору соціологічної інформації в системі соціологічного знання; 2) вміння обирати та обґрунтовувати метод збору соціологічної інформації, що відповідає програмі дослідження; 3) отримання навичок складання та використання соціологічного інструментарію (анкета, щоденник спостереження, гайд інтерв'ю тощо).

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4 Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
5-й	5-й
Лекції	
32 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	4 год.
Навчання організовано за допомогою платформи Google Classroom.	
Самостійна робота	
56 год.	106 год.
Індивідуальні завдання	
Вид контролю іспит	

1.6 Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- основні методи збору соціологічної інформації;
- окремі методи збору соціологічної інформації, межі їх застосування, доцільність використання в конкретному соціологічному дослідженні.

вміти:

- використовувати окремі методи збору соціологічної інформації з урахуванням цілей та задач конкретного соціологічного дослідження;
- складати соціологічний інструментарій (анкету, щоденник спостереження, гайд інтерв'ю, протокол контент-аналізу тощо);
- використовувати соціологічний інструментарій (анкету, щоденник спостереження, гайд інтерв'ю, протокол контент-аналізу тощо).

Відповідно до освітньо-професійної програми навчання студентів курс сприятиме формуванню наступних компетентностей:

ЗК 01 Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ФК 01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітико-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

ФК 04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

ФК 08. Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

Відповідними програмними результатами навчання є здатність студентів:

ПРН 01. Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.

ПРН 05. Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.

ПРН 08. Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітико-дослідницький апарат сучасної політичної науки.

ПРН 11. Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.

ПРН 15. Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

2. Виклад змісту навчальної дисципліни

Тема 1. Виникнення та розвиток емпіричної соціології

Місце та роль емпіричної соціології в системі соціологічного знання. Передумови виникнення емпіричної соціології: історичні, соціокультурні й методологічні. Емпіричні соціальні дослідження і їх роль в інституціоналізації емпіричної соціології.

Тема 2. Методологія, стратегія та види соціологічних досліджень

Види соціологічних досліджень: соціальне і соціологічне дослідження; теоретико-прикладні та прикладні дослідження в соціології; особливості розвідувальних, описових і аналітичних досліджень в соціології; пілотажне дослідження; разові (точкові) дослідження, монографії; повторні дослідження та їхні різновиди, моніторинг; порівняльні дослідження в соціології; суцільне і вибіркове дослідження; оперативне соціологічне дослідження; польове і кабінетне дослідження в соціології; типологія видів дослідження в залежності від методів збору інформації; види досліджень на основі якісної методології.

Джерела та різновиди даних у соціологічних дослідженнях. Місце збору даних в структурі дослідження. Різновиди методів збору даних: опитування, спостереження, аналіз документів. Що визначає вибір певного методу збору даних: цілі й завдання дослідження, дослідницькі питання; стратегія дослідження (кількісна, якісна); дизайн дослідження (експеримент, крос-секційний, лонгітюдний, кейс-стаді, порівняльний); критерії якості даних — надійність, валідність (зовнішня, внутрішня, конструктна, екологічна).

Тема 3. Програма соціологічного дослідження

Роль програми в організації проведення соціологічного дослідження.

Структура та функції програми соціологічного дослідження. Методологічна, методична й організаційна функції програми соціологічного дослідження. Методологічний та процедурний розділи програми соціологічного дослідження.

Обґрунтування проблемної ситуації в соціологічному дослідженні. Проблемна ситуація як вихідний пункт соціологічного дослідження. Предметна й гносеологічна сторони соціальної проблеми, їхній взаємозв'язок.

Об'єкт та предмет, цілі та завдання соціологічного дослідження. Поняття об'єкта соціологічного дослідження й умови його вибору. Поняття предмета дослідження й принципи його уточнення. Формулювання цілі соціологічного дослідження. Завдання соціологічного дослідження.

Емпірична інтерпретація основних понять. Теоретична та емпірична інтерпретації понять. Операціоналізація понять. Пошук емпіричних індикаторів.

Роль та основні види гіпотез у соціологічному дослідженні. Роль гіпотези в соціологічному дослідженні. Види гіпотез по ступені спільності припущень: вихідні гіпотези й гіпотези-наслідки; по ступені розробленості й обґрунтованості: первинні й вторинні; по змісту припущень: описові та пояснювальні. Загальні вимоги до формулювання гіпотез у соціологічних дослідженнях.

Тема 4. Вимірювання в соціології

Поняття вимірювання в соціології. Відмінність від вимірювання у природничих науках. Етапи вимірювання (на прикладі кількісного опитування): 1) Створення теоретичної моделі досліджуваного явища, концептуалізація понять дослідження; 2) Відбір емпіричних індикаторів відповідно до розробленої теоретичної моделі — операціоналізація та побудова моделей вимірювання для понять дослідження (моделі з ефект-індикаторами й моделі з причинними індикаторами); 3) «Переклад» індикаторів у конкретні питання й вибір відповідних шкал; 4) Розробка репрезентативної вибірки (якщо дослідження є вибіркоvim); 5) Підготовка польового етапу й збір інформації. Поняття вимірювальної шкали, як відповідності емпіричної моделі до числової моделі. Рівні вимірювання й типи шкал (класифікація С. Стівенса): визначення типу шкали через можливі відносини між шкальними значеннями та допустимі перетворення.

Основні типи шкал та їх можливості. Номінальні шкали. Порядкові шкали. Метричні шкали. Перетворення шкал. Види представлення та візуалізації шкал.

Критерії надійності процедур вимірювання соціальних процесів: обґрунтованість, (валідність), стійкість, точність, правильність.

Тема 5. Організація вибіркового соціологічного дослідження та способи формування вибіркової сукупності

Організація вибіркового соціологічного дослідження.

Використання вибіркового методу у соціології. Основні поняття вибіркового методу: вибіркве дослідження, генеральні параметри, помилка вибірки, репрезентативність, вибіркова сукупність, основа вибірки, одиниці відбору, одиниці спостереження, об'єкти репрезентації, одноступенева вибірка, багатоступенева вибірка, дисперсія, довірчий інтервал.

Репрезентативність та помилка вибірки у соціологічному дослідженні. Репрезентативність вибіркової сукупності, її основні критерії й способи контролю. Розрахунок помилки вибірки й величини довірчого інтервалу. Причини виникнення помилок вибірки й способи зниження їхнього рівня. Помилка вибірки: випадкові й систематичні.

Визначення об'єму вибіркової сукупності: статистичні вимоги, аналітико-статистичні вимоги, організаційно-економічні вимоги

Способи формування вибіркової сукупності

Основні характеристики вибіркової сукупності та типологія способів її формування. Способи формування вибіркової сукупності. Техніки формування вибіркової сукупності.

Імовірнісні методи формування вибіркової сукупності. Проста випадкова вибірка. Визначення кроку відбору. Систематичний відбір при проектуванні імовірнісних вибірок. Стратифікована вибірка. Кластерна вибірка.

Прості та складні схеми побудови вибірки. Багатоступінчаста вибірка. Маршрутний метод.

Невипадкові методи відбору одиниць вибіркової сукупності. Квотна вибірка. Вибір критеріїв для формування квотної вибірки. Цілеспрямований відбір. Відбір «першого зустрічного». Організація вуличного опитування. Відбір методом «Снігової кулі». Відбір «бажаючих брати участь». Метод «основного масиву».

Досяжність респондентів. Контроль і ремонт вибіркової сукупності. Фактори, які ускладнюють досяжність респондентів. Response rates. Контроль і ремонт вибіркової сукупності.

Тема 6. Організація соціологічного дослідження та проблеми здійснення польового збору інформації

Основні принципи організації соціологічного дослідження. План науково-дослідницьких робіт: заходи, терміни виконання, відповідальні за виконання, очікувані результати. Основні поняття: процедура, інструментарій, польова робота, етапи соціологічного дослідження.

Етапи проведення соціологічного дослідження. Підготовчий етап. Етап збору даних. Етап обробки, аналізу та представлення отриманих даних.

Організація збору даних у соціологічному дослідженні. Контроль якості збору даних. Основні стратегії організації збору даних. Технологія самостійної організації збору даних. Роль інтерв'юера у проведенні дослідження. Організація роботи мережі інтерв'юерів. Розрахунок кількості інтерв'юерів. Основні етапи процесу збору даних. Етапи та особливості проведення інструктажу інтерв'юерів. Інструкція інтерв'юера та маршрутний лист. Основні методи та види контролю якості збору даних.

Організаційно-економічні основи проведення соціологічного дослідження. Можливі джерела фінансування теоретико-прикладних та прикладних досліджень. Визначення сукупної вартості дослідження. Вартість прикладного дослідження. Розрахунок кошторису. Додаткові витрати.

Стандарти методології проведення польових досліджень. Поняття й розрахунок *response rate* в масових опитуваннях. Різновиди й процедури контролю даних, що збираються. Формат репрезентації даних про методологію дослідження, вибірку й вибіркові помилки у звіті, публікації. Розподіл ролей у дослідницькій команді.

Тема 7. Метод опитування та його різновиди

Специфіка опитувальних методів: люди як джерело інформації, комунікація у вигляді питань-відповідей. Різновиди даних, які можна отримати за допомогою опитувань: факти, сприйняття (перцепції), думки, ставлення або установки, поведінкові звіти. Кількісні і якісні опитування. Класифікації опитувальних методів за кількістю респондентів (групові та індивідуальні) та за рівнем компетентності респондентів (опитування типових представників, фахівців, експертів) тощо. Різні опитувальні техніки: PAPI (Paper-and-Pencil Interviewing) традиційний паперовий опитування; CATI (Computer-assisted Telephone Interviewing) комп'ютерна система телефонного опитування; CAPI (Computer-assisted Personal Interviewing) інтерв'ю F2F за допомогою комп'ютерної системи; CASI (Computer-assisted Self Interviewing) анкетне опитування

за допомогою комп'ютерної системи; ТАPI (Tablet-assisted Personal Interviewing) комп'ютерна система опитування за допомогою планшетів; SAPI (Smartphone-assisted Personal Interviewing) комп'ютерна система опитування за допомогою смартфонів; CAWI (Computer-assisted Web Interviewing) комп'ютерна система веб-опитування.

CAWI як найпоширеніший спосіб опитування: поняття інтернет-опитування, онлайн-опитування, веб-опитування. Обмеження застосування онлайн-опитувань в Україні. Переваги онлайн-опитувань. Онлайн-панель: особливості її формування й використання. Види онлайн-опитувань: електронною поштою; неконтрольоване веб-опитування; онлайн-панелі (веб-панелі) інтернет-користувачів з онлайн-рекрутінгом чи з офлайн-рекрутінгом; онлайн-панелі, які є репрезентативними для населення в цілому. Комбіновані опитування (mixed-mode surveys). Програмне забезпечення для проведення онлайн-опитувань на прикладі сервісу Google Forms та платформи LimeSurvey.

Визначення соціологічного інтерв'ю й анкетних опитувань; відмінності між цими методами опитування. Різновиди інтерв'ю: за ступенем формалізації (стандартизовані, напівстандартизовані, фокусовані, глибинні, наративні), за ситуацією проведення (за місцем проживання, вуличні, за місцем локалізації цільової групи, телефонні опитування, опитування в режимі відеоконференції тощо), персональні (F2F) й групові інтерв'ю. Особливості комунікативної взаємодії інтерв'юера й респондента: «ефект інтерв'юера», «ефект респондента». Різновиди анкетування: очне (роздаточне) й заочне (пресові опитування, поштові опитування, інтернет-опитування). Переваги й недоліки методів інтерв'ю та анкетних опитувань.

Тема 8. Формати й типи питань у соціологічних опитуваннях. Вимоги до формулювань питань і вимірвальних шкал

Формати й типи питань у соціологічних опитуваннях. Питання як елементарний технічний інструмент опитування. Структура питання: формулювання й область пошуку відповіді. Традиційні питання й питання-індикатори. Формат питань: відкриті, закриті та напівзакриті. Різновиди закритих питань (дихотомічні й поліваріантні, альтернативні й питання-меню тощо). Зв'язок закритих питань різних типів з рівнями вимірювання. Можливості застосування відкритих і закритих питань, їхні особливості (плюси та мінуси), з точки зору збору інформації, обробки й аналізу. Використання різних синтаксичних форм формулювань (запитання, твердження). Використання в питаннях графічних елементів: зображень і схем. Табличні питання. Питання анкети за ступенями складності. Особові та неособові питання. Прямі й непрямі питання. Проективні питання. Нейтральні й сенситивні питання. Техніка стимулювання щирості в сенситивних питаннях: прийом «проекції», прийоми обважнення питань («рутинізація», «посилання на авторитет для обґрунтування поведінки», «поважні причини»), прийом «вибір тимчасових рамок», «пошук відповідного контексту». Основні й неосновні питання анкети. Питання зі спеціальними функціями. Питання-фільтри. Організація в опитуванні логічних переходів. Контрольні питання, шкали брехні, питання-пастки. Інші види питань зі спеціальними функціями: контактні й відволікаючі (ігрові) питання; питання, які допомагають змінити тему, нагадують, уточнюють тощо.

Вимоги до формулювань питань і вимірвальних шкал. Основні вимоги до формулювання питань інтерв'ю / анкети: 1) Лексика питання має бути зрозумілою для всіх й емоційно нейтральною. 2) Стислість формулювань. 3) Правило «одне питання — одна основа». 4) Уникати двозначності й неконкретності, логічних помилок. 5) Уникати питань, які підштовхують до певної відповіді. 6) Не пред'являти підвищені вимоги до когнітивних

здібностей респондентів. 7) Намагатися уникати формулювань із запереченням. 8) Визначитися, питання від першої чи другої особи. 9) Не забувати про граматичний рід і фемінитиви.

Вимоги до списку варіантів відповіді (альтернатив): 1) Повний список варіантів відповіді. 2) Альтернативи мають не перетинатися. 3) Відповідність варіантів відповіді до основи питання. 4) Категоріальні шкали мають бути збалансованими. 5) В питаннях із великою кількістю альтернатив використовується техніка різної послідовності альтернатив або питання розподіляється на окремі питання. 6) Не ставити першими альтернативами (очікувано) популярні відповіді. 7) Вирівнювати довжину альтернатив. 8) Один рівень конкретики для всіх альтернатив. 9) Підказка про число обраних альтернатив. 10) Використання нешкальних значень.

Тема 9. Структура, композиція та дизайн запитальника

Структура, композиція та дизайн запитальника. Вимоги стандартизації опитування: незмінність формулювань, встановлений порядок питань, за форматом питання закриті (напівзакриті). Основні відмінності анкети від бланка інтерв'ю: простота, лінійність, наявність інструкції про правила заповнення. Основні відмінності бланка інтерв'ю від анкети: наявність службової інформації, питань і варіантів відповідей, що не зачитуються, а також інструкцій, вказівок і підказок для інтерв'юера. Варіанти кодування інформації в анкетах і бланках інтерв'ю. Структура анкети: шапка / колонтитул, вступна частина, основна частина, «паспортичка», заключна частина. Основні вимоги до дизайну анкет / бланків інтерв'ю (зовнішній вигляд, форматування, позначки про кількість варіантів відповіді для вибору, нумерація питань, оформлення табличних питань, єдина система кодування для альтернатив, позначені логічні переходи тощо). Правила композиції анкет / бланків інтерв'ю (сміслові блоки, логіка бесіди, чергування простих і складних питань, відсутність монотонності, «ефект луни», розташування відносно один одного питань за змістом загальних і окремих, більш абстрактних і конкретних).

Тема 10. Метод фокус-груп: організація й вимоги до учасників, гайд, модераторія, групова дискусія

Метод фокусованих групових інтерв'ю в соціологічних, маркетингових, політологічних дослідженнях. Визначення ФГ — фокусування, групова дискусія, модерування. Призначення методу, мети й завдання фокус-груп. Методи рекрутингу учасників фокус-груп. Хто не може брати участь у фокус-групі. Кількість учасників окремої фокус-групи. Основний принцип відбору учасників: гомогенність складу та гетерогенність думок. Ознаки для сегрегації учасників. Вимоги щодо статі учасників. Вимоги щодо віку учасників. Визначення числа фокус-груп у серії.

Організація фокус-групи: ролі в дослідницькій команді. Фокус-групове приміщення. Харчування для учасників фокус-груп. Винагорода за участь в фокус-групі. Тривалість окремої фокус-групи. Гайд (план) фокус-групи: призначення гайда, робота модератора з гайдом під час фокус-групи, структура гайда, особливості та вимоги до питань гайду. Модератор: завдання модератора, професійні якості модератора, типи і ролі модераторів, деякі техніки корекції групової дискусії. Критерії перевірки якості фокус-групи.

Тема 11. Метод соціологічного спостереження

Відмінності наукового спостереження від буденного: підпорядкованість меті та завданням дослідження, спланована процедура збору й фіксації даних, контроль якості зібраних даних. Різновиди соціологічного спостереження: 1) Пряме й непряме спостереження. 2) Включене та зовнішнє спостереження. 3) Відкрите й приховане спостереження. 4) Структуроване й неструктуроване спостереження. 5) Спостереження лабораторне, польове або спровоковане у звичайних умовах. 6) Систематичні та несистематичні спостереження. Використання фото-,

відео-, аудіо- техніки для спостереження. Царина застосування методу соціологічного спостереження. Переваги і недоліки (об'єктивні й суб'єктивні) методу спостереження.

Тема 12. Методи аналізу документів

Поняття «документ» у соціології. Різновиди документів за статусом джерела (офіційні, неофіційні, матеріали ЗМІ), критерієм авторства (індивідуальні, колективні), ступенем персоніфікації (особові, не особові), способом фіксації інформації (рукописні, друковані, малюнки, фотографії тощо), джерела інформації (первинні, вторинні), цільовим призначенням (цільові, наявні) і змістом. Види дослідження документів: неформалізоване (традиційне, якісне) і формалізоване (кількісне). Критерії доцільності застосування кількісного аналізу документів: однопорядкові дані, достатня кількість матеріалу для масової обробки, репрезентативність відібраних матеріалів. Види традиційного аналізу документів: зовнішній і внутрішній аналіз. Проблема достовірності документальної інформації.

Метод контент-аналізу: сутність та завдання методу, область застосування. Етапи проведення контент-аналізу. Операціоналізація понять дослідження в контент-аналізі: виділення категорій аналізу, визначення одиниць аналізу (смыслових одиниць) та одиниць рахунку, складання класифікатора контент-аналізу. Процес кодування, заповнення протоколів (бланків) контент-аналізу, робота кодувальника. Аналіз даних контент-аналізу: кількісний і якісний. Приклад використання контент-аналізу для обробки та аналізу відповідей на відкриті питання інтерв'ю. Застосування програмного забезпечення для виконання контент-аналізу на прикладі пакету MaxQDA.

Тема 13. Експерименти в соціології

Експеримент як метод і дизайн дослідження. Типи змінних в експерименті: незалежні змінні (експериментальні фактори), залежні змінні, позаекспериментальні змінні. Методи доказу причинних зв'язків: метод єдиної відмінності, метод супутніх змін, метод єдиної подібності, метод залишків (Джон Стюарт Мілль. Система логіки, 1843). Внутрішня та зовнішня валідність результатів експерименту. Обмеження застосування експериментального методу в соціології. Різновиди соціальних експериментів: реальні (натуральні) та уявні, наукові й прикладні, проектні й ретроспективні, однофакторні й багатофакторні, контрольовані й неконтрольовані, лабораторні та польові. Паралельні та послідовні експерименти. Плани експериментів. Вирівнювання складу контрольної та експериментальної груп: попарний відбір, частотне вирівнювання, вирівнювання по квоті, випадковий розподіл (рандомізація). Поєднання різних прийомів вирівнювання складу груп.

Тема 14. Кабінетне дослідження (desk research)

Вторинна інформація, її особливості. Внутрішні та зовнішні джерела інформації. Кабінетні дослідження. Об'єкти, планування, документування і оцінка кабінетного дослідження. Переваги та недоліки кабінетного дослідження. Джерела вторинної інформації в Україні.

Тема 15. Опитування експертів

Специфіка експертного опитування. Призначення експертного опитування. Область застосування експертного опитування. Основні нормативні вимоги. Програма та інструментарій експертного опитування. Види експертного опитування. Відбір експертів. Фактори валідності експертних оцінок. Обмеження, помилки та труднощі у застосуванні експертного опитування.

Тема 16. Особливості проведення електоральних опитувань. Політичні рейтинги. Екзит-пол

Специфіка електоральних опитувань щодо інших видів опитувань. Опитування на вході (напередодні виборів) та на виході (екзит-пол): мета, інструментарій, процедура проведення, відбір респондентів та результати. Політичні рейтинги: вимірювання та представлення даних.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин							
	Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		л	п	ср	го	л	п	ср
Тема 1. Виникнення та розвиток емпіричної соціології	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 2. Методологія, стратегія та види соціологічних досліджень	7,5	2	2	3,5	7,5	1	0,25	6,25
Тема 3. Програма соціологічного дослідження	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 4. Вимірювання в соціології	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 5. Організація вибіркового соціологічного дослідження та способи формування вибіркової сукупності	7,5	2	2	3,5	7,5	1	0,25	6,25
Тема 6. Організація соціологічного дослідження та проблеми здійснення польового збору інформації	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 7. Метод опитування та його різновиди	7,5	2	2	3,5	7,5	1	0,25	6,25
Тема 8. Формати й типи питань у соціологічних опитуваннях. Вимоги до формулювань питань і вимірювальних шкал	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 9. Структура, композиція та дизайн запитальника	7,5	2	2	3,5	7,5	1	0,25	6,25
Тема 10. Метод фокус-груп: організація, вимоги до учасників, гайд, модерація, групова дискусія	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 11. Метод соціологічного спостереження	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 12. Методи аналізу документів	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 13. Експерименти в соціології	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 14. Кабінетне дослідження	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 15. Опитування експертів	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Тема 16. Особливості проведення електоральних опитувань. Політичні рейтинги. Екзит-пол	7,5	2	2	3,5	7,5	0,5	0,25	6,75
Усього годин	120	32	32	56	120	10	4	106

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Виникнення і розвиток емпіричної соціології	2	0,25
2	Методологія, стратегія та види соціологічних досліджень: вибір стратегії та дизайну дослідження, формулювання дослідницьких питань	2	0,25
3	Програма соціологічного дослідження	2	0,25
4	Робота з визначення понять дослідження (концептуалізація, операціоналізація, шкалювання)	2	0,25
5	Розробка вибіркового дизайну (визначення типу та обсягу вибірки, схеми відбору) для запропонованих кейсів	2	0,25
6	Етапи соціологічного дослідження	2	0,25
7	Вибір та обґрунтування певних методів опитування для запропонованих дослідницьких кейсів. Можливості застосування пакету LimeSurvey для проведення веб-опитування	2	0,25
8	Застосування питань різних типів і форматів в опитуваннях: робота з чутливими питаннями, табличними питаннями, логічними переходами тощо	2	0,25
9	Робота над композицією опитувальника, шляхи виправлення випадків взаємного впливу питань на прикладі реальних дослідницьких анкет	2	0,25
10	Розробка дослідницького плану проведення серії фокус-груп (визначення кількості ФГІ, параметрів сегрегації учасників і методів їхнього рекрутингу) для запропонованого кейсу. Формулювання фокус-групових питань, модерація фокус-груповою дискусією	2	0,25
11	Розробка дослідницького плану проведення кількісного (стандартизованого) спостереження, робота над бланком спостереження	2	0,25
12	Розбір дослідницьких кейсів із застосуванням різних технік аналізу документів. Розробка класифікатора для контент-аналізу, робота з категоріями на прикладі пакету MaxQDA	2	0,25
13	Розробка плану експерименту для запропонованого дослідницького кейсу, визначення методів вимірювання змінних, вирівнювання експериментальної та контрольної груп	2	0,25
14	Кабінетне дослідження: інструменти для пошуку та аналізу інформації	2	0,25

15	Опитування експертів	2	0,25
16	Особливості проведення електоральних опитувань. Політичні рейтинги. Екзит-пол	2	0,25
	<i>Усього годин</i>	32	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Індивідуальне практичне завдання 1 Розробка програми соціологічного дослідження	24	46
2	Індивідуальне практичне завдання 2 Складання опитувальника за допомогою сервісу Google Forms	16	30
3	Індивідуальне практичне завдання 3 Розробка гайду фокус-групового інтерв'ю	16	30
	<i>Усього</i>	56	106

6. Методи навчання

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота.

Лекція – систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу, будь-якого питання, проблеми, теми тощо. Головні вимоги до навчальної лекції: науковість, доступність, єдність форми й змісту, емоційність викладу, органічний зв'язок з практичними заняттями. Зміст лекцій визначається специфікою навчальної дисципліни та робочою програмою навчальної дисципліни. Лекції з методів збору соціологічної інформації спрямовані на розкриття теоретичного підґрунтя основних засад проведення соціологічного дослідження та сутності різних методів збору соціологічної інформації. Теоретичний матеріал супроводжується великою кількістю прикладів із реальної дослідницької практики, які сприяють кращому розумінню польового збору даних студентами-політологами.

Семінарські заняття — форма навчального заняття, при якій викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань. Основна увага приділяється перевірці розуміння теоретичного матеріалу та вмінню застосовувати на практиці отриманий теоретичний матеріал.

В рамках курсу передбачається виконання практичних завдань: створення програми соціологічного дослідження та розробка інструментарію для кількісного (опитувальник) та якісного дослідження (гайду фокус-групового інтерв'ю). Завдання, які ставляться в рамках практичних занять та самостійної роботи, а також поточний і підсумковий контроль відтворюють завдання, що постають в реальній дослідницькій практиці.

Самостійна робота студента є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу. Самостійна робота включає в себе підготовку до виконання контрольних робіт та виконання індивідуальних практичних завдань.

Безпосереднє виконання навчального завдання - найважливіший і найвідповідальніший етап самостійної роботи студента. Виконання навчального завдання передбачає застосування на

практиці набутих на лекції знань. Аналіз виконаного завдання є завершальним етапом самостійної роботи. Під час аналізу студент оцінює (шляхом самоконтролю та контролю з боку викладача) якість і час виконання завдання, ефективність використаних у процесі самостійної роботи методів і засобів. Таким чином студент навчається конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу.

7. Методи контролю та рейтингової оцінки знань студентів

Форми контролю:

- Поточний контроль: виконання контрольних робіт;
- Проміжний контроль: робота на семінарських заняттях (активна участь в роботі над дослідницькими кейсами);
- Підсумковий контроль складається із трьох компонентів:
 - 1) Підсумки поточного контролю (контрольні завдання);
 - 2) Підсумки проміжного контролю (робота на семінарських заняттях);
 - 3) Підсумки письмової екзаменаційної роботи.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Вид контролю	Кількість балів
Змістовна активність під час семінарських занять	6
Контрольна робота 1	10
Контрольна робота 2	10
Індивідуальне практичне завдання 1 Розробка програми соціологічного дослідження	14
Індивідуальне практичне завдання 2 Складання опитувальника за допомогою сервісу Google Forms	10
Індивідуальне практичне завдання 3 Розробка гайду фокус-групового інтерв'ю	10
РАЗОМ ЗА СЕМЕСТР	60
Іспит	40
РАЗОМ ЗА КУРС	100

Оцінка підсумкового контролю виставляється за національною шкалою як сума балів, набраних здобувачем вищої освіти протягом семестру при виконанні контрольних заходів, передбачених програмою навчальної дисципліни та балів, набраних при складанні семестрового іспиту.

Максимальна сума балів, які може набрати здобувач вищої освіти при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

Оцінка виставляється за такою системою:

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70 – 89	добре	
50 – 69	задовільно	
1 – 49	незадовільно	не зараховано

Участь в дискусії на семінарському занятті – студент активно бере участь в дискусії, брейнстормінгу, роботі над запропонованим на семінарському занятті дослідницьким кейсом, пропонує власні думки та ідеї, приєднується до обговорення певних ідей і рішень. Виступи студентів мають ґрунтуватися на володінні понятійним апаратом та ознайомленні з лекційним матеріалом, а також базовою літературою з курсу.

Контрольні роботи. Завдання контрольних робіт складаються з 20 тестових запитань з 4 варіантами відповіді кожне (правильною є лише одна відповідь).

Приклади тестових питань:

Приклад 1. Якими типами шкал можуть бути представлені питання-меню?

- ☐ Лише метричними
- ☐ Лише порядковими
- ☐ Лише номінальними
- ☐ Шкалами будь-якого типу

Приклад 2. Який вид спостереження передбачає безпосереднє спостереження реальної поведінки учасників ситуації?

- ☐ Зовнішнє спостереження
- ☐ Відкрите спостереження
- ☐ Непряме спостереження
- ☐ Пряме спостереження

Приклади практичного завдання:

Приклад 1. Програмою дослідження передбачено вивчення наукової активності студентів Каразінського університету. Проведіть операціоналізацію цього поняття: виділіть індикатори (максимум 4-5), складіть модель вимірювання. Сформулюйте питання для кожного індикатора. Побудуйте шкали, визначте тип кожної шкали.

Приклад 2. Програмою дослідження передбачено з'ясування мотивів вибору молодими спеціалістами (нещодавніми випускниками університету) свого місця роботи. Визначте об'єкт фокус-групового дослідження, кількість та розмір фокус-груп, опишіть процедуру відбору респондентів, вкажіть теми для гайду. Наведіть приклад питань гайда для однієї з тем, що обговорюється.

Правильна відповідь на кожне тестове завдання дорівнює 0,5 бали. Загальна кількість балів за контрольну роботу — 10 балів. В межах курсу заплановано 2 контрольні роботи.

Письмовий іспит складається з 50 тестових запитань з 4 варіантами відповіді кожне (правильною є лише одна відповідь) та практичного завдання. Тестові й практичні завдання за типом аналогічні завданням, що виконуються студентами під час контрольних робіт (поточний контроль).

Тестова частина роботи оцінюється максимально в 25 балів ($0,5 \times 50 = 25$), практичне завдання — в 15 балів. Загальна максимальна оцінка – 40 балів. *Загальні критерії оцінювання:* відповідність завданню, адекватність використання понять та ідей теми, аргументованість, самостійність, оригінальність.

Здобувачі вищої освіти мають бути ознайомлені з набраними ними балами до початку екзаменаційної сесії.

9. Методичне забезпечення

- ✓ Електронна бібліотека на сайті соціологічного факультету — www.sociology.kharkov.ua
- ✓ Ресурсний центр соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

10. Рекомендована література

Основна

1. Паніна Н.В. Технологія соціологічного дослідження. — К., 1996.
2. Паніна Н. Технологія соціологічного дослідження: Курс лекцій. Київ, 2007.
3. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування. — К., 2017.
4. Сальнікова Світлана. Вибірка у соціологічному дослідженні : підручник / Світлана Анатоліївна Сальнікова. – Луцьк, Вежа-Друк, 2021. – 252 с.

Додаткова

1. Батаєва К. Контент-аналіз телереклами. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова Надія, Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. С.253-286.
2. Батаєва К. Контент-аналіз кібертекстів. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова Надія, Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. С.287-317.
3. Батаєва К., Коритнікова Н. Контент-аналіз шкільних підручників. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова

- Надія, Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. С.318-366.
4. Головаха Є.І., Горбачик А.П. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005-2007-2009-2011-2013. К.: Ін-т соціології НАН України. 2014.
 5. Горбачик О. Комп'ютерна обробка текстів у якісних та кількісних соціологічних дослідженнях. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2006. № 1. С. 124-133.
 6. Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004.
 7. Ковальчук В.В., Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. 5-е вид. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2008.
 8. Костенко Н. Кількісне і якісне: взаємні претензії та спільні перспективи. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник. За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. С. 8-26.
 9. Костенко Н., Іванов В. Досвід контент-аналізу: моделі та практики. Київ: Центр вільної преси, 2003.
 10. Кривошеїн В.В. Теоретико-методологічні засади застосування івент-аналізу в діяльності патронатної служби органів державного управління. Аспекти публічного управління. Т. 6. № 3. 2018. С. 12-17.
 11. Кутуєв П. Соціологія: історичні витоки та сучасні трансформації. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2009. № 3. С. 183-197.
 12. Кутуєв П. Соціальні реальність і трансформації ХХ століття: між концепціями та утопіями. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2017. № 4.
 13. Паніотто В. Майбутнє методів соціологічних досліджень. Соціологія майбутнього і майбутнє соціології в ХХІ столітті. Матеріали XII Міжнародних соціологічних читань пам'яті Наталії Паніної та Мирослава Поповича. За наук. ред. Є.І. Головахи та О.О. Максименко. Київ: Інститут соціології НАН України, 2019. С. 49-65.
 14. Переверзев О.С. Сучасні практики використання новітніх не опитувальних методів збору даних у соціології. Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. 2017. Т. 196. С. 19-24.
 15. Савченко О. Наративний аналіз як засіб дослідження досвіду на особистісному рівні. East European Journal of Psycholinguistics. 1(2). С. 94-102.
 16. Степко О.М. Методи аналізу при проведенні комунікативних кампаній. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія економіка, право, політологія, туризм. Т. 1. № 1. 2010. С. 169-173.
 17. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова Надія, Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018.
 18. Хоменко Є. Особливості використання наративного аналізу для дослідження взаємодії. Психологія і особистість. 2014. № 1 (5) С. 100-111.
 19. Черниш Н. Соціологія сьогодення: тенденції та перспективи розвитку. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2017. № 4.
 20. Штомпка П. Десять тез про статус соціології в нерівному світі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. 2012. № 3. С. 8-9.
 21. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник. За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. К.: Інститут соціології НАНУ, 2009.